

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

משפטים

(חלק כו שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת משפטים, יחיד שבט, ה'תשפ"ה (ב)

מוקדש לזכרון הרבנית הצדקנית
מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע
בקשר עם יום היארצייט-הילולא כ"ב שבט, ה'תשפ"ה
אשת נשיא דורנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

ע"י

מנחם מענדל בן חנה שרה
חי' מושקא בת חנה בת'
רחל בת חי' מושקא
שיינא בת חי' מושקא
לוי בן חי' מושקא
ישראל ארי' לייב בן חי' מושקא
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

משפטים ב

(במקומה) לאחרי מתן תורה, ומדובר בה אודות עליית משה אל ה' לאחרי מתן תורה – הוא⁷, כדברי המפרשים:

(א) מלשון הכתוב⁸ – „ואל משה אמר עלה אל ה'“, ולא „ויאמר ה' אל משה כמנהג הכתוב בשאר המקומות“ – משמע, ש„אמר כבר קודם אלו הפרשיות דלעיל“.

(ב) מתוכן הפרשה⁹ – השכל מחייב

א. בסיום הפרשה – לאחרי שמסתיימת בתורה „פרשת דינין“¹ (ופרשת „הנה אנכי שולח מלאך גוי“²) – מסופר בכתוב³: „ואל משה אמר עלה אל ה' גוי“.

והעתיק רש"י מן הכתוב את התיבות „ואל משה אמר עלה“, ופירש: „פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות ובד' בסיון נאמרה לו עלה“. היינו, שפרשה זו נכתבה כאן שלא במקומה.

וההכרח ע"פ פשוטו של מקרא⁴ לומר ש„פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות“⁵ – ולא (כפירוש כמה וכמה מפשטני המקרא⁶) שפרשה זו נאמרה

(1) ל' רש"י ריש פרשתנו.

(2) כג, כ ואילך. – ולכאורה אינה בכלל „פרשת דינין“ כ"א ענין בפ"ע, ובעיקר – הבטחות וזהירות כלליות כו' (וראה רש"י בתחלת הפרשה היא (כג, כ):) כאן נתבשרו כו'. וראה לקמן הערה 57. אבל ראה רמב"ן (כד, א) דמשמע זהו המשך וסיום להמצות שלפנ"ז, ש„התחיל לחזור ולהזהיר על ע"ז. . וצוה אותו ואלה המשפטים. . והשלים באזהרת הע"ז שימצאו בארץ ובעובדי“.

(3) כד, א.

(4) אף שמקורו במכילתא יתרו (יט, יא. וכ"ה פרש"י שם), וכן מוכח מכמה מקומות בש"ס ומדרשים (ראה תו"ש פרשתנו כאן ובמילואים שם סכ"ז, וט"ו) שהי' לפני מ"ת – הרי ענינו של פרש"י עה"ת הוא לפרש „פשוטו של מקרא“.

(5) בר"א"ם, דבק טוב ועוד כתבו רק ההכרח שהי' בד' בסיון (ולא ג' או ה'), אבל לא – מנ"ל לרש"י בכלל ש„נאמרה קודם עשרת הדברות“.

(6) ראב"ע (וכן בראב"ע יתרו כ, כא), רשב"ם, רמב"ן, אברבנאל, אוה"ח (שכ"ה „משמעות הכתובים“) ועוד כאן. „וכן משמע מתי" . . שהי' אחר מ"ת“ (רד"ה וירד ה' תרמ"ג).

(7) ולהעיר שגם החזקוני פי' כדעת רש"י. ובבחי' כאן: על דרך הפשט זו קודם מ"ת.

(8) רע"ב כאן. – וראה גם רמב"ן כאן „וטעם אל משה אמר כו“.

(9) באר יצחק כאן. ובאברבנאל כאן (ב„שאלה הח"י“) שקשה „מה צורך הי' בעלי' הזאת. . כיון שלא הגיעה אליהם שם נבואה כלל, ואולי שבעבור זה כתב רש"י שהפרשה הזאת קדמה למתן תורה“. וראה ש"ך עה"ת לקמן פסוק ג.

בבאר יצחק מקשה ג"כ (להדיעה שנאמרה לאחר מ"ת): „מה הי' צורך בבי' עליות אחר מ"ת ומה נשתנו מקצת משפטים שצוהו הקב"ה לירד תיכף ולאמרו לישראל ומקצתם לא אמרו עד עלותו להר שוב שנית“.

אבל: (א) קושייתו „מה הי' צורך בבי' עליות כו“ היא רק לפירושו דהציווי „ואל משה אמר עלה“ הי' קודם אמירת פ' משפטים (וע"ז נצטווה „עלה“ – לקבל הציוויים דפ' משפטים). אבל ברמב"ן מפורש דמש"נ כאן „ואל משה אמר עלה גוי' ונגש משה גוי' היא העלי' דלקמן פסוקים ט"יב (וכ"ה לשאר המפרשים שבהערה 6), וציווי זה הי' עוד בהיותו בהר ביום מ"ת לאחרי ששמע כל הציוויים דס"פ יתרו ופ' משפטים, שא"ל שלאחרי שיצוה כ"ז לבני' אזי „עלה אל ה“.

(ב) גם: שאלתו „מה נשתנו מקצת משפטים כו“ (היינו הציוויים דפ' משפטים) היא גם על פרש"י (שפרשה זו נאמרה קודם עשה"ד), שהרי

מפורש בתי"א „אמר . . בשביעאה לירחא“ (ולדעתו מ"ת הי' ב' סיון – יתרו יט, טז).

(* כ"ה הלשון שם (וכ"ה בגכ"ה). וצט"ק, שהרי

וצריך להבין בנידון דידן: מאיזה טעם הוצרכה פרשת „ואל משה אמר עלה” – שנאמרה „קודם עשרת הדברות ובד’ סיון” – להכתב שלא במקומה, אלא רק בסוף בפרשת משפטים?¹⁶

ובפרט, שעפ”ז נמצא שהמשך הסיפור אודות מתן תורה וההכנות לזה הוא לכאורה באופן תמוה מאד¹⁷:

בפרשת יתרו מסופר אודות ההכנות למתן תורה „ביום השני”¹⁸ (ב’ סיון), „ביום שלישי”¹⁹, ובחלקו של ה„רביעי לחודש”²⁰ (ובכלל זה – ציווי ה’ על „פרישה והגבלה”²¹: „ויקדש את העם גו’ ויאמר אל העם היו נכונים גו’ אל תגשו גו’”²²), ולאחר מכן – אודות מתן תורה ביום „ששה (או שבעה)²³ בחודש”; ואודות אמירת ה’ למשה לאחרי זה²⁴.

ובסוף פרשת משפטים שב הכתוב לאחוריו, לעסוק במאורעות שבד’ סיון [הודעת משה לישראל על-דבר „מצות

(16) ומ”ש בגו”א כאן לפענ”ד אינו ע”ד הפשט כלל. וכן ביאור האלשיך כאן. (17) ראה אברבנאל שם „שפשט הכתובים וסדרם לא יסבלו הדעת הזה” (פרש”י). ועד”ז ברמב”ן: ואין הפרשיות באות כסדרן ולא כמשמען כלל.

(18) פרש”י יתרו יט, ג.

(19) פרש”י שם, ח.

(20) פרש”י שם, ט.

(21) ל’ רש”י פרשתנו כד, ג.

(22) יתרו שם, יד-טו.

(23) כבי הדיעות שהובאו ברש”י שם, טו.

(24) יתרו כ, יט ואילך.

הכוונה להר סיני (כה,ראשונים“). וראה מפרשי רש”י שם. ואכ”מ.

לומר שענין „נכנסו אבותינו לברית”¹⁰ המסופר בפרשה הוא דבר שנעשה לפני קבלת התורה, כהכנה לכך.

אבל קשה:

אע”פ שהביא רש”י (ובכמה מקו-מות) את הכלל¹¹ „אין מוקדם ומאוחר בתורה”, מכל מקום מובן, שהדבר נאמר רק במקום שאין ברירה אחרת, וכן שצריך להיות טעם כלשהוא לשינוי הסדר¹². וכמו שמצינו בפירושו רש”י, ולדוגמא – בפירושו על הפסוק¹³ „וימת תרח בחרן”, שלאחרי שביאר רש”י שמימת תרח היתה „לאחר שיצא אברם מחרן וכו”¹⁴, המשיך בדבריו והקשה¹⁵ – „ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם כו”.

מפורש בפרש”י (תשא לא, יח. וראה לקמן הערה 29) שהקב”ה למד עם משה בארבעים יום (רק „החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים”¹⁶, ועכ”ל „נשתנו” משפטים אלו. וראה רש”י ריש פרשתנו ובמפרשי רש”י שם.

(10) ל’ רש”י לקמן פסוק ו.

(11) בענינו – יתרו יט, יא. ובכו”כ מקומות

בפרש”י: בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. ועוד.

(12) ראה לקו”ש חכ”ג ע’ 5-6, וש”נ. שיחת

ש”פ בא תשמ”ג. ועוד.

(13) ס”פ נח.

(14) וצע”ק שלא הובא ברש”י שם (וכן בעוד

מקומות בפרש”י) הלשון „אין מוקדם ומאוחר בתורה” – אף שתוכן פירושו הוא שאין הכתובים על הסדר.

(15) שזוהי הוספת תיבה „ולמה” (הקדים) –

ולא קיצר וכתב (כסגנונו בכמה מקומות): והקדים.

(* ואין זה סותר מה שפרש”י (ר”פ בהר) „כל המצות . . נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני”, כי כוונתו שם לאלה מועד שבמדבר סיני (ושולל בזה „ערבות מואב”, כהמשך לשונו שם), כמשנ”ת במק”א (לקו”ש חז”י ע’ 280 ואילך). מטא”כ בפרש”י ריש פרשתנו „מה ראשונים מסיני אף אלו מסיני” –

הקב"ה במשך ארבעים יום שלאחרי זה³⁰!

ויתר על כן: לאחרי כל הדינים והמשפטים (שכפרת משפטים), ולאחרי פרשת „ואל משה אמר עלה אל ה'“, מסופר בסיום הפרשה³¹ – „ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן גו' . . ויקם משה . . ויעל . . אל ההר והיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה“. ומאורע זה אף הוא כבר היה (כמ"ש רש"י³²) תיכף „לאחר מתן תורה“.

– ונמצא (לפי פירוש רש"י), שגם המשך הענינים שבזמן זה – עליית משה להר לאחר מתן תורה (ושהייתו שם ארבעים יום) – מופיע בתורה בהפסק ודילוג, ונזכר בסופו ענין שהיה מוקדם בזמן: תחילה מסופר בתורה אודות החוקים והמשפטים שאמר הקב"ה למשה בארבעים יום בהר³³, ולאחרי זה (בהפסק הפרשה – שלפני מתן תורה – „ואל משה אמר עלה“) – נזכר הציווי „עלה אלי ההרה“ על-מנת לקבל את הלוחות, וקיום ציווי זה ע"י משה.

ג. ויש לומר הביאור בזה:

במתן תורה נתחדשו שני ענינים: (א) הקב"ה נתן את התורה – את מצוות והלכות התורה – לישראל. (ב) עי"ז נעשו בני ישראל עבדי ה', וכמו

פרישה והגבלה²⁵, ו„את כל המשפטים – ז' מצוות כו' ושבת כו' שניתנו להם במרה“²⁵] ושבת כו' ושבת כו' שניתנו להם במרה²⁵] ושבת כו' ושבת כו' שניתנו להם במרה²⁵] ושבת כו' ושבת כו' שניתנו להם במרה²⁵! בסיון?²⁶

ב. ותמיהה נוספת בסדר הפרשיות לפי פירוש רש"י:

לדברי הפשטנים הנ"ל (שלדעתם פרשה זו נאמרה לאחרי מתן תורה), מה שנאמר לאחרי זה בכתוב²⁷, „ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים“ קאי על המשפטים והדינים שבפרשה זו (פרשת משפטים), שנצטוו בהם משה „בו ביום“ של מתן תורה²⁸ (ותיכף לאחר מכן מסרם לישראל).

אמנם, רש"י בפירושו על התורה פירש²⁹, ש„החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים“ נאמרו למשה בארבעים יום (הראשונים) שבהם היה בהר –

ולפי פירושו זה נמצא, שבין שני הסיפורים (אודות ההכנות (עד חמשה בסיון) למתן תורה) הפסיק הכתוב לא רק בסיפור ההכנות למתן תורה שהיו בששה בסיון ובמתן תורה עצמו, אלא אף בענינים רבים שנאמרו למשה ע"י

(25) רש"י פרשתנו שם. וראה לקמן בפנים ריש סעיף ב.

(26) פרש"י – יתרו יט, יא. פרשתנו שם, ד.

(27) כד, ג.

(28) ראה רמב"ן כאן: ולא יאמר ויספר אלא בחזקות כו', וראה מפרשי רש"י כד, ג.

(29) תשא לא, יח. – ברא"ם ריש פרשתנו (וראה גם לבוש שם) ש(לפי פרש"י) פ' משפטים נאמרה למשה ביום מ"ת (לפני עלייתו להר), ופרש"י תשא שם, „הוא על דעת ר' יהודה“ ולא

כמה"ד ד, „אף אלו מסיני“ (ע"ש. וכ"כ בתשא שם). אבל (נוסף על מה שהקשו עליו בגו"א ועוד) קשה

(כמדובר כמ"פ) – דאיך אפשר שפשוטו של מקרא אחד יסתור מקרא שני?! וראה גם משכיל לדוד שם.

(30) ושמה אמרם לישראל (לפרש"י יתרו יח, ג) לאחרי יוהכ"פ!

(31) לקמן פסוק יב ואילך.

(32) שם. – ולהעיר שבחיי שם מפרש ש, גם פרשה זו קודם מ"ת נאמרה. ע"ש.

(33) משא"כ להרמב"ן כו', שפ' משפטים נאמרה לו לפני עלייתו לקבל הלוחות, כנ"ל בפנים.

לישראל כהכנה למתן תורה – מצות פרישה והגבלה [ומטעם זה הודגש שם ציווי הקב"ה למשה על-דבר מצוות אלו, ועל-דרך-זה מסירת המצוות ע"י משה לישראל].

משא"כ בפרשת משפטים מדובר אודות הענין השני במתן תורה – כריתת הברית בין הקב"ה לישראל, שעל-ידה נעשו ישראל, "משועבדים לי". וזה נעשה ע"י הפרטים (הפעולות) המסופרים כאן⁴¹: הקבלה של ישראל באמירת, "נעשה"⁴² (ו, "נעשה ונשמע"), כתיבת ספר הברית, בנין מזבח והקרבת קרבנות, הזאת דמים⁴³ וגם, "מצות פרישה והגבלה" שחזרה ונשנתה כאן, הרי זה "בשביל דבר שנתחדש בה"⁴⁴ – הפרט של אמירת, "נעשה", הקבלה של ישראל, שהם מוכנים ומשועבדים לקבל על עצמם את, "דברי ה'".

ד. וזוה מיושב בפסוקים המשך סדר הפרשיות והענינים שבפרשת יתרו ומשפטים:

תחילה נאמרו בתורה הפרטים השייכים לענין הראשון שבמתן תורה, ובשלימות – נתינת מצוות ודיני התורה: המצוות שבאו כהכנה למתן תורה (מצות פרישה והגבלה); מתן תורה (עשרת הדברות); "פרשת מזבח" (הבאה תיכף לאחר מתן תורה, כנ"ל), וכן, "ואלה המשפטים" – הלכות התורה שלמד הקב"ה עם משה בהר בארבעים יום⁴⁵.

(41) כד, ג ואילך.

(42) ואמירת, "נעשה" שבפ' יתרו (יט, ח) – ה"ה דב' סיון (ראה הערה 38).

(43) ראה רש"י שם, ו. ח.

(44) כלשון רש"י לעיל בא יג, ה. ועוד.

(45) ומה שפרש"י (ריש פרשתנו) טעם הסמיכות ד,פ' דינין לפ' מזבח לומר לך כו" – כי

שנאמר³⁴, "תעבדון את האלקים על החר הזה", ובלשון רש"י³⁵ – שנעשו ישראל, "משועבדים לי".

ושני פרטים אלו הדגיש הקב"ה מיד כדיבורו הראשון למשה, "במדבר סיני" (בשני בסיון³⁸) – "כה³⁶ תאמר גו' אתם ראיתם גו' ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה גו'"; היינו שמה שנדרש מישראל הוא: (א) "שמעו תשמעו בקולי" – להשמע לציוויי ה'. (ב) "ושמרתם את בריתי (שאכרות עמכם על שמירת התורה³⁷)" – שיהיה הדבר באופן של ברית. ובכך נעשו ישראל קשורים ואגודים בקב"ה, "משועבדים לי".

וזהו תוכן החילוק בין שתי הפרשיות (בנוגע לסיפור ההכנות למתן תורה) – פרשת יתרו ופרשתנו:

בפרשת יתרו מדובר (בעיקר³⁸) אודות נתינת (מצוות) התורה – עשרת הדברות [ועל-דרך-זה "פרשת מזבח"³⁹ – שהיא המשך ישר למתן תורה, כמ"ש⁴⁰, "אתם ראיתם גו' לא תעשו איתי גו' מזבח אדמה תעשה גו'"]. ולפיכך, גם סיפור ההכנות למתן תורה בה עוסק (בעיקר) במצוות שנתן הקב"ה

(34) שמות ג, יב.

(35) יתרו כ, ב. וראה בהר כה, מב: ענדי הם (בפרש"י שם). ועד"ז שם, נה (בפרש"י) – הובא בפרש"י פרשתנו (כא, ו): איון ששמעה על ה'ט כו'.

(36) יתרו יט, ג ואילך.

(37) ל' רש"י (שם, ה).

(38) היינו לאחר ההכנה כו' דב' סיון, שהיתה הקדמה לכללות ענין מ"ת, בב' חלקים שבו, כנ"ל בפנים.

(39) ל' רש"י ריש פרשתנו.

(40) יתרו כ, יט ואילך.

עלה, פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, דלכאורה:

(א) מפני מה העתיק רש"י בדיבור-המתחיל גם את התיבה „עלה“? לכאורה היה די בהעתקת התיבות „ואל משה אמר“ (או „ואל משה“ בלבד – שהרי המשך דבריו הוא „פרשה זו (ומוסיף: נאמרה“).

(ב) מהו הטעם לכך שנקט רש"י בלשון „קודם עשרת הדברות“, ולא „קודם מתן תורה“⁵⁰? ועוד זאת: בפירושו על הש"ס⁵¹ אכן כתב רש"י הלשון „ואל משה אמר עלה וגו' . . קודם מתן תורה נאמרה“.

ושני הדיוקים הנ"ל בולטים יותר בהשוואת לשון רש"י על פסוק זה ללשונו על הפסוק להלן⁴⁷, „ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה“ – שבו פירש: „ויאמר ה' אל משה – לאחר מתן תורה“. היינו, שרש"י (א) לא העתיק שם את התיבה „עלה“, (ב) ונקט „מתן תורה“, ולא „עשרת הדברות“⁵²!

אך ע"פ הנ"ל אפשר לומר: בכך רמז רש"י שפרשה זו היא התחלת סיפור הענין השני שבמתן תורה; וזהו שהדגיש רש"י „פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות“: כוונת רש"י בכך אינה רק להודיע מתי נאמר הדבר, אלא אף⁵³ להדגיש שפרשה זו – „ואל משה אמר

ולאחרי סיום סיפור הענין הראשון שבמתן תורה, התחילה התורה בפירוט מה ששייך לענין השני שבמתן תורה⁴⁶ – כריתת הברית.

ועפ"ז מיושב גם מה שחילקה התורה את הסיפור אודות עליית משה בהר לאחור מתן תורה לשני מקומות (כנ"ל סוס"ב) – כי אף בארבעים יום שבהם שהה משה בהר היו שני ענינים אלו:

(א) הקב"ה למד עם משה את „החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים“ (כנ"ל). (ב) „ואתנה לך את לוחות האבן גו'“⁴⁷, ומטרת נתינת הלוחות בפשטות היא (לא כדי ללמוד בהם, אלא) היותם „לוחות העדות“⁴⁸, „לוחות הברית“⁴⁹: הלוחות משמשים כעדות על הברית שכרת הקב"ה עם ישראל במתן תורה (על שמירת התורה).

ובזה מובן מה שהענין הראשון הנ"ל (בארבעים יום) – „ואלה המשפטים גו'“ – מסופר בהמשך לעשרת הדברות ו„פרשת מזבח“; וענין „עלה אלי ההרה גו' ואתנה לך את לוחות האבן גו'“ – בקשר לענין השני שבמתן תורה (כריתת הברית).

ה. ויש לומר, שרמז רש"י לחילוק הנ"ל בדיוק לשונו – „ואל משה אמר

בלאה"כ ה' מסיים קודם עם המאורעות דהזמן שבסמיכות ממש למ"ת (סיום פרשתנו), ולא הפסיק ב„ואלה המשפטים“ של הארבעים יום שלאח"כ כשה' משה בהר.

(46) להעיר מפרש"י וראו, ו כט"ל.

(47) כד, יב.

(48) תשא לא, ית. לב, טו. לד, כט. ועוד.

(49) עקב ט – ט, יא, טו. וראה תשא (שם),

זכ"ח: כתב גו' כרתי אתך ברית גו' ויכתוב גו' דברי הברית גו'.

(50) וכ"ה הלשון בכז"כ מפרשים (ראה בחיי ואברבנאל (מפרש"י). רמב"ן בהמשך לשונו. ראב"ע יתרו כ, כא. ועוד).

(51) גיטין פח, ב ד"ה לפניהם.

(52) ולהעיר שבמדרש לקח טוב הלשון ב' המקומות „עשרת הדברות“.

(53) עפ"ז מובן למה הוצרך רש"י לכתוב התיבות „קודם עשרת הדברות“ ולא הסתפק באמרו „בד' בסיון נאמרה“.

ביקש הכתוב להסמיך את הפרשיות של ציווי מלאכת המשכן לסיום פרשתנו⁵⁷ [על־דרך דברי רש"י בתחילת הפרשה, שיש קשר (וסמיכות) בין סיום פרשת יתרו להתחלת פרשת משפטים], שבו מדובר אודות הענין השני שבמתן תורה – „ואל משה אמר עלה אל ה'“, כי גמר ושלמות ענין זה שבמתן תורה – הברית והקשר בין ישראל לקב"ה – נעשה ע"י עשיית⁵⁸ המשכן⁵⁹, „ועשו⁶⁰ לי מקדש ושכנתי בתוכם“⁶¹.

(57) ראה גם רמב"ן, בחיי ורבותינו בעה"ת ר"פ תרומה. ועוד.

ועפ"ז יומתק ג"כ מה שלא הקדים פרשת „ואל משה אמר עלה“ לפני פרשת „הנה אנכי שולח מלאך גוי“ (את"ל שאין זה חלק מ„פרשת דינין“ (שנסמכה לפרשת מזבח – רש"י ריש פרשתנו) – ראה לעיל הערה 2) – כדי להסמיכה לפ' תרומה. (58) להעיר שבציווי על מלאכת המשכן בפרשיות אלו נכלל גם הציווי (ס"פ תצוה) על סדר דימי המילואים, חינוך אהרן כו' בעבודת המשכן.

(59) להעיר מרבותינו בעה"ת תרומה שם: פרשה זו . . ממ"ת . . ושם תשרה שכינה וישראל סביב כמו המלאכים . . ועל זה נאמר אמרתי אלקים אתם ובני עלין כולכם להיות שכינתי ביניהם.

(60) תרומה כה, ת. וראה שם, כב: ונועדתי לך גוי. וראה רמב"ן ר"פ תרומה שזהו „עיקר החפץ במשכן . . הארון . . ונועדתי“ – ועפ"ז שייך זה גם לעליית משה להר לקבל הלוחות (שבסיום פרשתנו), שהרי „אין בארון רק שני (הלוחות) . . אשר כרת ה' גוי“ (מ"א ח, ט, דה"ב ה, י).

(61) עפ"ז יש להסביר ג"כ מש"נ כאן (כד, טז"ו), „וישכון כבוד ה' גוי ומראה כבוד ה' גוי“ גם לפי הדיעה (שהובאה בפרש"י שם, טז) שאיירי בהזמן דלפני מ"ת (וראה בארוכה באר יצחק כאן – פסוק א וטז) – כי ענין זה שבמ"ת (התגלות השכינה כו') שייך (בעיקר) לענין הב' במ"ת (כ"ב – בין בני' להקב"ה והתקשרותם בה'), ולכן חזר ואמרו כאן בקיצור להסמיכו לענין המשכן, „ושכנתי בתוכם“.

עלה – ותוכנה, נאמרו עוד בטרם התחיל הענין הראשון הנ"ל שבמתן תורה – עשרת הדברות.

ולכן העתיק רש"י (בדיבור – המתחיל) גם את התיבה „עלה“ – כי ענין זה, „עליית משה אל ה'“, הוא תוכן „פרשה זו“.

[ועל־דרך־זה גם המשך הדברים להלן – „ויעל⁵⁴ משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל. ויראו את אלקי ישראל גוי“, וכן גם הפרשה שלאחריה – „ויאמר⁵³ ה' אל משה עלה אלי גוי ויעל משה גוי“],

שכן, זהו תוכן הענין השני שבמתן תורה – שעל־ידי כריתת הברית „עלו ישראל ונעשו אגודים וקשרים בקב"ה (והייתם לי סגולה גוי“⁵⁵), התקשרות „ועליה אל ה'“, „ורוממתנו“.

ו. וע"פ הביאור הנ"ל בסדר הפרשיות של מתן תורה, אפשר להסביר גם את הטעם לסדר הפרשיות שלאחרי פרשתנו:

לשיטת רש"י בפירושו על התורה⁵⁶, ציווי ה' על מלאכת המשכן – בפרשיות תרומה ותצוה (ובהתחלת פרשת תשא) – נאמר לאחר מעשה העגל, אלא שבתורה נכתב הדבר קודם לזה, בהתאם לכלל „אין מוקדם ומאוחר בתורה“.

– וע"פ הנ"ל (ס"א) הרי הדבר דורש הסבר: למה הקדים הכתוב את הציווי על מלאכת המשכן לפני מעשה העגל? אך לפי הביאור הנ"ל – יובן: בכך

(54) לקמן פסוק ט"ו.

(55) יתרו יט, ה (וראה לעיל סעיף ג).

(56) תשא לא, יח. לג, יא.

משא"כ עליית התחתון (ישראל) שנתחדשה בשעת מתן תורה – שנעשו ישראל עבדי ה' ונתרוממו בכך, „ורוממתנו” – היא ענין נצחי: מאחר שהדבר בא מצד התחתונים גופא, הדבר נקבע בהם בפנימיות.

וזהו גם הביאור בסמיכת הפרשיות של ציווי מלאכת המשכן לענין השני הנ"ל שבמתן תורה, „ואל משה אמר עלה אל ה'” – כי החידוש והיתרון שבהשראת השכינה במשכן לגבי השראת השכינה בשעת מתן תורה הוא (כמו שנתבאר בעבר בארוכה⁶⁶):

השראת השכינה במשכן באה ע"י קיום „ועשו לי מקדש”⁶⁷, ע"י עשיית בני ישראל. ומאחר שהשראת השכינה באה ע"י עשיית האדם, אזי הקדושה נקבעה בחפצא (– בגשם) של המשכן [דלא ככמתן תורה, אשר בו „במשוך היובל – סימן סילוק השכינה – המה יעלו בהר”⁶⁸, לפי שחזר הר סיני לקדמותו ונעשה חול],

וענין זה (עשיית המשכן) הוא המשך לפעולת „התחתונים יעלו לעליונים” שבמתן תורה, כי שלימותה היא כאשר היא משפיעה גם על התגלות האלקות מלמעלה למטה – שקיום „ושכנתי בתוכם” הנעשה ע"י „ועשו לי מקדש” יהיה באופן של קביעות, נצחיות.

(משיחת ש"פ משפטים תשמ"ג)

ז. והביאור בזה בפנימיות העיניים: איתא במדרש⁶², שבשעת מתן תורה נעשו שני עיניים: „העליונים ירדו לתחתונים” – „וירד ה' על הר סיני”⁶³, התגלות האלקות מלמעלה למטה; והתחתונים יעלו לעליונים” – „ואל משה אמר עלה אל ה'”, עליית התחתון למעלה.

וזהו החילוק בין שתי הפרשיות העוסקות במתן תורה – פרשת יתרו ופרשת משפטים: פרשת יתרו עיקרה הוא מתן תורה כפי שהוא מצד „העליונים” – „וירד ה' על הר סיני”, „וידבר אלקים גוי” – עשרת הדברות כו'; משא"כ בפרשתנו מדובר (בעיקר) אודות מתן תורה כפי שהוא מצד „התחתונים” – „עלה אל ה'”⁶⁴: הקדמת נעשה לנשמע, בניית המזבח והקרבת הקרבנות⁶⁵, כריתת ברית כו'.

וביאור החילוק בין שני העיניים שבמתן תורה: ההתגלות העצומה (מלמעלה) בשעת מתן תורה – ירידת כסא הכבוד (מרכבה), השמיעה מפי הגבורה וכו' – היתה לפי שעה;

62) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

63) יתרו יט, כ.

64) ואף שגם בפ' יתרו מסופר ע"ד עליית משה אל האלקים (יט, ג. וראה שם, ח"ט (ובפרש"י שם). שם, כ) – הרי עלי' זו היא רק „אל האלקים”, משא"כ הענין דהתחתונים יעלו לעליונים” הוא העלי' „אל הוי"ו” דוקא (ראה ד"ה וירד ה' תרמ"ג בתחלתו ובסופו (ומתורץ עפ"י קושיית המהר"ו בשמ"ר שם). אלא ששם מפרש דברי המדרש (כפשוטו לשונו) כדעת הרמב"ן כו' שפרשה זו נאמרה לאחר מ"ת.

65) משא"כ בס"פ יתרו – ציווי העליון ע"ז.

66) לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך.

67) תרומה כה, ח. וכן מדגיש הפסוק גבי פרטי המשכן והכלים: ועשו, תעשה וכיו"ב.

68) יתרו יט, יג ובפרש"י.

